

השימוש במטבח ובכלי במקומות נופש

מהדורה שניה
אב תשע"ז

**הדברים נכתבו בדרך לימוד הסוגיות ואין
להסיק מהם כלל הלכה למעשה**

הארות והערות יתקבלו בשמחה

משה נאומבורג

052-7634479

דוא"ל: ntzivi@neto.net.il

תוכן ענינים

המטבח ומבשיריו

6	שיש
10	כיוור
11	ברז
11	מיקרוגל
13	הכשרת המיקרוגל
14	תנור
14	כיריים
16	כירה חשמלית
17	כיריים קרמיות
18	כיריים אינדוקציה
19	שולחן

כלי המטבח

19	סכינים ומזלגות
21	כפות
22	צלחות וכלי הגשה
23	קרש חיתוך
24	קומקום חשמלי
25	פותרחן
26	מקלף
26	מלחיה
26	מנגל
29	מנגל גז
29	מנגל חד פעמי
29	מצנם
30	מתקן מים חמים/קרים
30	מפות
31	מגבות מטבח

השימוש במטבח וכלי האוכל במקומות נופש

במקומות נופש וחדרי אירוח עומדים לרשות האורחים כלי אוכל הכוללים צלחות סכו"ם סירים וכיוצא בהם, וכן מכשירי חשמל המיועדים להכנת האוכל ולחימומו.

בדברים אלו מצויים מכשולות רבים, ישנם דברים האסורים בשימוש, ויש שאינם מותרים אלא בדיעבד, דיניהם ופרטיהם רבים, ולהלן יבוארו עיקרי הדברים.

בשימוש בכלים קיימים ב' חששות עיקריים:

א, **טבילת כלים** – עניינה: כל כלי מאכל הנקנה מגוי חובה להטבילו, להוציא את הכלי מטומאת הגוי ולהכניסו לקדושת ישראל¹, כלל זה נאמר גם על כלי חדש שלא השתמשו בו מעולם.

רבים ממקומות נופש אלו הם בבעלות יהודים שאינם שומרי תורה, ויש מקום גדול לחוש שהכלים הנמצאים שם לעולם לא הוטבלו, ואסור להשתמש בהם ללא טבילה².

1. מקור חיוב הטבילה למדו חז"ל (ע"ז עה:): מהכתוב בפרשת כלי מדין (במדבר לא, כג), "כל דבר אשר יבא באש – שהשתמשו בהם בני מדין על ידי האש", תעבירו באש וטהרו", שמתיבת 'וטהר' למדנו, שמלבד הליבון יש לעשות טהרה נוספת בכלי הנלקח מגוי, והיינו טבילה.

2. והנה לענין מי ששכח להטביל כלים קודם השבת, נתנו לו הפוסקים (שו"ע או"ח שכג, ז) עצה שיקנה אותם לגוי, ויחזור וישאיל ממנו. אולם כאן אין שייכת עצה זו, לפי שהכלים אלו אינם שלו, ולא יכול להקנותם.

אמנם יש לציין שיש מפוסקי זמננו שכתב לחדש, שבמקום שאינו יכול לטבול את הכלי אין איסור בהשתמשות, עיין הערה³, ויש לשאול מורה הוראה בענין זה.

3. כן כתב הגרש"ז (מנחת שלמה תנינא ב-ג סי' סח) לענין אכילה בבתי מלון בכלים שאינם טבולים, ז"ל "יש להקל בזה לפי מש"כ [לעיל] דאיסור ההשתמשות אינו אלא מדרבנן, דאמר לן אל תשתמש בכלי אלא תטבילו תחילה, וא"כ כל זה כשיכול להטבילו, אבל במלון וכדומה שלא יתנו לו לקחת ולהטבילו, כיון דרוצה לאכול ולשתות שרי ליה", עכ"ד.

וכעין זה מצינו במרדכי במנחות גבי ציצית, והובא בפוסקים (או"ח סי' יג) שמי שנקרעו לו ציציותיו ואינו יכול להשיג בגד אחר מותר ללבוש בגד בלי ציצית, וטעמו שם דאיסור הליבישה נובע מכח מצות הציצית, וכשאינו יכול לקיים פוקע ממנו חיוב המצוה מדאורייתא. וצ"ל הגדר בענין זה שמצות טבילה אינה 'מתיר' דומיא דטביל דאסור עד שיפרישו והפרשה היא המתירה, אלא היא מצוה שהתורה אמרה לעשותה ומכח המצוה יש כאן איסור, ולכן כתב המרדכי שאם אינו יכול להטיל ציצית לא מוטלת עליו המצוה ומשום הכי לא נאסר בליבישה, והוא הדין בטבילת כלים. וראה מנחת שלמה (ח"ב סי' סו אות יד בהע' שם) שכתב ע"פ זה להתיר לחולה המאושפז בבית חולים בבעלות יהודי שאינו שומר מצוות לאכול ולשתות מכלי בית החולים, וכן הורה, באדם שאינו שומר מצוות המכבדו בכוס שתיה, דמותר לשתות אף שיש לחוש שהכוס אינה טבולה, והטעם כנ"ל היות ואין בידו לטבול כעת.

אמנם יש לדון בדברים הנ"ל שמלבד שחלק מהפוסקים חלקו על דברי הגרש"ז, אף לדעת הגרש"ז יש מקום לומר שסברתו שייכת בבתי מלון וכיוצ"ב בלבד שאין לו רשות להטביל, [וכן אין לו כלים המיוחדים לו לאורך שהותו במלון שאותם יטביל], אולם בצימרים וכיוצ"ב שיכול לבקש רשות מבעל המקום, יתכן שמחויב להטבילם.

ובעיקר התיירו של הגרש"ז יש להעיר, דהנה מבואר בפוסקים [עי' טושו"ע (או"ח שכג, ז)] שיש האוסרים להטביל כלים בשבת, ולדבריהם אין להשתמש בכלים שאינם טבולים בשבת, הלוא כיון שא"א להטביל שוב יוכל להשתמש בכלים אלו ללא טבילה כיון שאין בידו להטביל.

עוד מצינו בדרכי תשובה (קכ, ע) שהיקל בנידון זה, מחמת שכלים אלו שאינם עומדים לשימוש הבעלים אלא עבור האורחים, נידונים ככלי סחורה שאינם חייבים בטבילה. אולם סברא זו אינה מוסכמת באחרונים, וכן ועדי כשרות למהדרין אינם סומכים על קולא זו.

עבר והשתמש או בישל בכלי שאינו טבול, אין המאכל נאסר מחמת כן, לפי שאין בטבילה משום פליטת איסור, אלא היא כדי להכניסו בקדושת ישראל בלבד.

מיני הכלים החייבים בטבילה: כלי מתכות – חייבים מן התורה בטבילה. כלי זכוכית [וכן כלי 'דורלקס' ו'פיירקס'] – חיובן מדרבנן. כלי פלסטיק – אינם צריכים טבילה⁴.

ב, בליעת איסור בכלים – עניינה: כלי שהשתמשו בו לאיסור יתכן שבלע מטעם האוכל, ולכן אסור להשתמש בו מחשש שמא טעם האיסור שבו ייפלט לאוכל שעתה מתבשל, וכדי להתירו בשימוש יש להגעיל את הכלי ברותחים או ללבנו כל כלי כדינו.

במקומות אלו באים אורחים רבים שאינם שומרי תורה ויש לחוש שהשתמשו בכלים אלו למאכלות אסורות, וכן לא הקפידו על הפרדה בין בשר בחלב, ופעמים שנאסרים הכלים בשימוש, ואף בכוחם לאסור את המאכל הניתן בהם, וכדלהלן.

שימוש בצונן

בדרך כלל אין בליעות עוברות מכלי לאוכל אלא על ידי מגע חם, ולכן אם משתמש בהם בצונן, אין המאכל נפלט מן הכלי לתוכו.

אולם אף שבצונן המאכל אינו נאסר, מכל מקום כתב המרדכי (פסחים רמז תקסה) שלכתחילה אין להשתמש בכלי שבלע איסור כלל אף בצונן, שמא יבוא להשתמש בו בחמין⁵.

4. כן הכרעת רוב הפוסקים. אמנם במנחת יצחק (ח"ג סי' עז) כתב, שיטבילם בלי ברכה.

5. מקור הדין הוא מסוגיית הגמ' בפסחים (ל: ע"י שם ברי"ף ובר"ן בגירסת הגמ'.

דין זה הובא ברמ"א (יורה דעה קכא, ה), אלא שהוסיף, שאיסור זה הוא רק בשימוש דרך קבע, אבל דרך עראי מותרים בצונן אפילו לכתחילה על ידי הדחה ושפשוף היטב.

ומעתה, המתארח במקומות אלו נכון שיביא כלים מביתו ולא ישתמש באותם כלים אף בצונן⁶, אך אם לא הביא כלים עמו, ורוצה להשתמש עראי בכלים אלו, יכול להשתמש בהם בצונן, אלא שיש לו לעשות הדחה ושפשוף קודם לכן, וראה הערה⁷.

6. א. לפי שיש לדון בהיתר 'דרך עראי', שהנה הרמ"א הביא דוגמא ל'דרך עראי' "כגון שהוא בבית הגוי", ויתכן לפי"ז שכל היתר השתמשות עראי הוא באופן שאינו מתכוון לכך, וכגון שנקלע לפונדק דרכים וכיוצא בזה, אך אם מתכוון מראש לשהות במקום שיודע שיש בו כלים אסורים אין זה כלול ב'דרך עראי'. ועוד שפעמים רבות מתכוון לשהות במקום מספר ימים, ויתכן שאי אפשר להגדיר שימוש זה כ'עראי'. ב. עוד מצינו במקצת פוסקים שיש דברים הנאסרים אף בהשתמשות בצונן, ולא יועיל לכך שימוש דרך עראי, דעיי' ש"ך (צא, ג) שכתב שבדבר חריף לח אין להשתמש בכלי איסור אף שהוא צונן, שיתכן בו חשש הפלטה, ודבר זה מצוי בחלק מן המאכלים, ונכון לחוש לדבריו.

7. בעיקר ההיתר של דרך עראי, מצינו במקצת פוסקים שיש מיני כלים שאין בהם היתר זה, שדעת הפמ"ג (יו"ד צא, ש"ד ג) שכל היתר 'דרך עראי' לא נאמר אלא בכלי שיש לו תקנה בהגעלה, שכיון שיש תקנה להגעילו, אם נתיר את השימוש בו בצונן לא יבוא להשתמש בו גם בחמין אלא יגעילנו מיד, אבל כלי שאינו בן הגעלה, לא הותר להשתמש בו בצונן, שעלול לבסוף להשתמש בו אף בחמין. וכמו כן לדעת כמה ראשונים (רמב"ן ורשב"א חולין קיא.): כלי חרס מחמת שבליעתן מרובה, יש לחוש שפולטים אף בצונן, ומטעם זה אין להשתמש בהם אף בדרך עראי, ובחור"ד חשש לדבריהם. אמנם יש שחלקו על כך כמבואר ביד יהודה (צא, פ"י הארוך ד), ובחכמת אדם (כלל נו, ג) התיר לסמוך על המתירין לצורך שבת, במאכל שאינו חריף. ולכאור' כן משמע מדברי המשנ"ב (סי' תנא ס"ק קלו) שכתב להתיר להניח מצה דרך עראי בפסח ע"ג תנור צונן, אף שעשוי מחרס שאינו בר הגעלה, ומוכח שלא חשש לדברי הפמ"ג הנ"ל. [אך עדיין יתכן שחשש לדברי החור"ד שכלי חרס מפליט אף בצונן, אלא שחשש זה שייך דווקא בדבר לח, וכל מה שהתיר המשנ"ב הוא רק להניח מצה שהיא דבר יבש]. ולכן יתכן שכלים שהם ספק בני הגעלה כגון העשויים מפלסטיק או כלי אימייל יש להקל בשימוש בהם דרך עראי. וביותר, שכן דנו הפוסקים להתיר בשעת הדחק להגעיל כלים אלו ע"י עירוי ג' פעמים ורתחים, ויתכן שנחשבים בני הגעלה מחמת כן.

שימוש בחמין

אין היתר להשתמש בכלים אלו בחמין, בין אם בשלו בכלים אלו תוך כ"ד שעות, ובין אם עברו עליהם כ"ד שעות שלא בשלו בהם⁸.

אולם לענין המאכל אם נאסר או לא יש חילוק בין הדברים, לפי שאין טעם הנפלט מכלי איסור אוסר את המאכל אלא אם כן הכלי היה בן יומו, דהיינו שלא עברו כ"ד שעות ממתי שבשלו בו איסור.

אך אם עברו על הכלי כ"ד שעות שלא השתמשו בו כלל, שוב לא נאסר המאכל. וטעם הדבר הוא, שלאחר כ"ד שעות הטעם היוצא מהכלי אינו אלא טעם פגום שאינו אוסר את המאכל, אלא אם כן בא לבשל בו דבר חריף⁹ שנאסר אף שעברו על הכלי יותר מכ"ד שעות.

וכלל הוא בידינו (שו"ע סי' קכב, ו-ז) שסתם כלים אינם בני יומם, ולכן במקום ספק אם בישלו בכלים אלו תוך כ"ד שעות או לא, יש להקל שדינם כאינם בני יומם, ולא נאסר המאכל.

8. עיי' ע"ז (עו.) דגזרו על כלים שאינם בני יומן, שבליעותיהן פגומות, אטו כלים בני יומן.

9. 'דבר חריף' נחשב כל מאכל שמרוב חריפותו אינו נאכל לבדו, אלא דרך לאוכלו עם מאכל אחר, כגון בצל ושום וכיוצ"ב. ואף מאכלים החריפים קצת וכן מיני חמוצים כגון מלפפון חמוץ, לדעת כמה פוסקים [עיי' שו"ע צו, ב] יש להחמיר להחשיבן כדבר חריף, ועיי' משנ"ב (תמו, פא) שכתב להקל במקום הפסד מרובה. ועיי' חכמת אדם (ט, ז) דהיקל בהם כשאינם בני יומן.

להלן הדברים המצויים במקומות אלו, ופרטי דיניהם:

המטבח ומבשיריו

שיש

השיש בחזקת בלוע מאיסור¹⁰, לכך יש להימנע מלהניח כלי חם וכ"ש מאכל חם ע"ג השיש מחשש לבליעות איסור¹¹.

10. החששות: שמא הניח מאכל של איסור חם על השיש, וכן שמא הניח מאכל בשרי חם ואח"כ הניח בפחות מעת לעת דבר חלבי חם, ובשיש מצוי שיש בו רטיבות ונמצא שעוברות בליעות מהשיש לכלי באמצעות הרטיבות. וגם אם השיש יבש, אם מניח שם מאכל חם גלוי יש לחוש שנאסר, שכן טעם עובר מכלי לאוכל גם ללא רוטב.

בהנחת כלי לכאורה שייך הוא לכלל שאין בליעה עוברת מכלי לכלי ללא רוטב, אך עדיין לכתחילה אין לסמוך על זה כפי שמשמע מפשטות דברי הרמ"א (צב, ח) וכמבואר בדברי הפמ"ג (יו"ד סי' קה שפ"ד ס"ק כב). אולם מאידך בפמ"ג (קח שפ"ד ס"ק ג) מבואר שבאמת אין חשש שהבליעה תעבור ללא רוטב, וכל חשש הרמ"א שם הוא רק בב' קדירות הוא שמא יותזו ניצוצות מתבשיל אחד לשני, (וכן מבואר בש"ך סי' קיח, לו), ולפי"ז כל החשש הוא רק בב' קדירות שאחת מהן מלאה, אך בנידו"ד לא שייך איסור זה, וכן פסק באג"מ (יו"ד ח"ג סי' י). ומדברי הט"ז (צח, ג) משמע שיש לחוש לכתחילה בכל אופן, וכ"כ הכת"ס (יו"ד סי' נד), ועי' משנ"ב (תנא, לד) שמשמע מדבריו שאין להחמיר. ועוד שמעתי ממורי הוראה שיש להקל בחומרא זו בכלי שאינו בן יומו.

עוד יש לחוש שמא ניתז על השיש ממאכל רותח המונח בקדירה, אך בזה יש מקום להקל היות והוא עירוי שנפסק הקילוח, והחזו"א (יו"ד סי' כט סק"ה) הכריע שדינו ככלי שני. ואף לדעת הש"ך (סי' קה, ה, וסי' צא, ז) שאין חילוק בין נפסק הקילוח ללא נפסק ולעולם מבליע כדי קליפה, מכל מקום גם לשיטתו יש להקל, דבמקום אחר כתב (צג, 1) שטיפה אחת כח חמימותה פוסק, פי' שמצטננת בעודה באויר וכשנופלת על השיש כבר אין היס"ב, וכ"כ בחכמ"א (כלל נט ס"ב). אלא שיש להסתפק אם היתר זה קיים גם בשמן רותח היות ורתיחתו חזקה יותר,

הכשרת השיש אינה מן הדברים הפשוטים כפי המבואר בהערה¹²,

ועינינו הרואות באדם הניתזת עליו טיפת שמן מטיגון שהיא מכאיבה לו ביותר, הרי שחומה לא נפסק, והדבר תלוי במרחק שעוברת הטיפה.

11. עיין הערה לעיל שמקור הדין ששיש צריך הגעלה הוא מדברי השולחן ערוך (תנא, כ). אולם באמת פסק זה צ"ע, שהרי דעת השו"ע (שם, ס"ו) דכל כלי הולכים אחר רוב תשמישו, והרי שיש אין רוב תשמישו בעירו, דשימושו של השיש הוא למטרת הנחת סירים וכדו', ומה שנשפך מהקדירה הוא מיעוט תשמיש בשיש, וא"כ מדוע צריך להגעילו. וביותר צ"ע על המבואר שם בשעה"צ (ס"ק קמד) שהטעם שהשו"ע היקל בעירו ואי"צ אבן מלובנת, משום שרוב תשמישו בעירו, והרי אדרבה רוב תשמישו בצונן. ואין לומר דכיון שעצם הנחת הסירים חמים חשיב רוב תשמישו בחמין ולא בצונן, לפי שאף הנחת הקדרות אינה תשמיש האוסר, שמעיקר הדין אין איסור עובר מכלי לכלי ללא רוטב, ובגדר 'רוב תשמישו' לא נכנס אלא דבר האוסר כמבואר במנחת שלמה (סי' צו, ד).

ויתכן שכיון שאין משתמשים בשיש לאוכל, וכשמשתמשים לאוכל החמין אינם מיעוט, שוב דין השיש דומה לדין כלי חדש, דכלי חדש אפי' אם רק פעם אחת השתמשו בו לחמץ כבר צריך הגעלה, אע"ג שהוא מיעוט תשמיש, וביארו האחרונים דכל הנידון דרוב ומיעוט הוא דווקא כשיש ב' שימושים שהאחד מהם רוב והשני מיעוט, אבל בחדש אין ענינו כך.

ויש לומר באופן אחר ע"פ דברי הראשונים, דהנה התוס' בע"ז (עו: ד"ה אמר) לא כתבו שאזלי' בתר רוב, אלא כתבו שהולכים אחר תשמיש הקבוע, וכן ברשב"א (שו"ת ח"א ס' שעב) כתב עיקר התשמיש, נמצינו למדים שהקובע הוא הדבר שאילו הדבר מיועד, וא"כ יש לומר דשיש וכן שולחן מיועדים לדבר זה, ונמצא דהגם שאין זה רוב השימוש שנשפך אבל חשיב כבר עיקר תשמישו. ואמנם מקובל אצל בני ספרד אנשי ירושלים הותיקים, שלא הגעילו את השיש בפסח מחמת שאין זה רוב תשמישו בחמין, וכן מובא באור לציון (ח"ג פ"י תשובה יא).

12. כתב הפמ"ג (או"ח תנא א"א יד) גבי כלים שתשמישן בעירו ז"ל "דכשמוניח בקערה גדולה, ומערה עליהם צריך ליהזר שהקילוח יהא נוגע בכל המקומות מבפנים ומבחוץ עליו". עיי"ש, והנה כשבא להגעיל תיכף ומיד מתמלא השיש במים, ונמצא שכשמשפך לערות מערה ע"ג המים ולא על השיש ישירות, והמים כבר נהיו קרים דתתאה גבר מחמת השיש, ונמצא שהעירו פעל רק היכן שקיבל את הקילוח הראשון בעוד השיש יבש, והוא מקום מועט מאד, וכמעט בלתי אפשרי לזכור היכן נגע כשהיה יבש ומשם להתחיל שוב לערות מהמקום הרטוב שבו היה מים כבר כשעירה.

וכן יש מיני שיש שלא מועילה בהם הגעלה, עיין הערה¹³.

גם יתכן שאופן ההגעלה של עירוי לא מהני, דיש לחשוש שמא הבליעה נעשתה ע"י שהניח קדירה רותחת על השיש בעודו רטוב, או שהניח דבר גוש חם כגון חתיכת בשר או פיצה ע"ג השיש, ונמצא שיש כאן בליעות של כלי ראשון, וכן לדעת מקצת פוסקים [איסור והיתר הובא בט"ז (סי' צב)] אם עירו הרבה פעמים דינו ככלי ראשון, וצריך הגעלה מכלי ראשון, [ואף שלא נבלע בשיש אלא כדי קליפה, דקיי"ל תתאה גבר, ואינו אוסר אלא כדי קליפה, ולכאור' היה להועיל לכך עירוי שמפליט ומבליע כדי קליפה, מ"מ מבואר ביד יהודה שאין כוח בעירוי להוציא בליעה הנעשית ע"י כלי ראשון ממש שנכנס בחוזק לכדי קליפה. ולבד מכך, כל דין עירוי שמבשל כדי קליפה הוא רק מספק, דיש אומרים שדינו ככלי שני, ולכן מבואר בפרי מגדים שאין לסמוך על עירוי להפליט בליעה גמורה של כדי קליפה]. ועיי' שו"ע (או"ח סי' תנא ס, כ) ובמשנ"ב (שם ס"ק קיד) שהביא חשש זה בשם מהר"י (סי' קצ"ג), וכתב שם שיכשירם ע"י אבן מלובנת וישפוך עליה רותחין ויגלגל למקום אחר וישפוך עליה כדי שילכו הרותחים בכולו. ולמעשה יש קושי לעשות זאת במיוחד במקומות נופש.

ויש שנתנו פתרון ע"י שיניח מים חמים ע"ג השיש ועליו מגהץ. אמנם צריך לך שיש עם שפה, כדי שבשעת ההגעלה יעמדו המים תחת המגהץ, ולא יישפכו לתוך הכיור.

פתרון אחר נאמר בענין, והוא שיערה מקומקום חשמלי בזמן שמחובר לחשמל ופועל ומתחמם כל הזמן ע"י גוף החימום, ובעוד המים מבבעעים יערה אותם על השיש, עפ"י פסק הרמ"א (סי' צב, ה) שעירוי שנזחל ממקור האש דינו ככלי ראשון. אך יש לציין שלדעת האיסור והיתר אין דינו ככלי ראשון, ויתכן שאף הרמ"א לא כתב כן אלא לחומרא שאוסר ככלי ראשון, אך לא לקולא שייחשב ככלי ראשון לענין הגעלה.

13. בשוק ישנם כמה סוגי שיש שעניינם חלוק זה מזה, מיני שיש הנקראים 'גרניט' או 'חברון', עשויים משיש אמיתי וטבעי לחלוטין שנחתכו מאבן גדולה הנקראת 'חברון' ו'גרניט' ורק עוברים חיתוך וליטוש במפעל, לכאורה דינם ככלי אבן שמועילה בהם הגעלה. אמנם יש לציין שבשיש גרניט אף שעיקרו עשוי מאבן גרניט, הוא נמשח אף בדבקים ונוזלים מיוחדים המחזקים אותם, ומעניקים להם ברק חוסן ועמידות, ולכן יתכן שמטעם זה לא יועיל לו הגעלה, ראה מה שכתבנו בהמשך ההערה.

סוג שיש נוסף נקרא 'אבן קיסר' הנעשה מחלקי שיש טחונים, שלוקחים אבנים וטוחנים אותם ונעשים כמו חול ומערכים בהם דבק ובכך יוצרים יציקה של שיש, דבר זה נעשה במטרה ליצור צבעים שונים מאשר הצבעים שבגרניט

לגבי השתמשות בצונן על גבי השיש¹⁴, מעיקר הדין יש מקום להתיר בדרך עראי¹⁵. ואם רוצה להשתמש בחמין על גבי השיש, ניח כיסוי תחת הקדירות, ואף אם רוצה להשתמש בצונן טוב להניח כיסוי על גביו.

בדיעבד אם הניח מאכל חם על השיש מותר לאוכלו, היות וכליעות השיש פגומות שסתם כלים אינם בני יומם.

וחברון. בשיש מסוג זה יש כ-93% "קוורץ" שהוא השיש הטחון, ואילו 7% חומר דבק כימי עם צבע שמעריבים יחד והדבק פועל שיהיה כגוש אחד.

ויש לדון מה דינה של שחיקת אבנים לגבי הגעלה, האם נחשבת כמו חול ודינה ככלי חרס לגבי הגעלה, או דדינה כאבן היות ובעצם היא אינה חול אלא רק אחרי כתישתה נעשית כמין חול. ודנו בזה האחרונים עיי' שו"ת בית יצחק (י"ד ח"א במפתחות לס' קמו אות ח) שנסתפק בזה, וביד יהודה (סי' סט, פירוש הארוך ס"ק פא) כתב דדינה כחול, וכן עי' דרכי תשובה (י"ד סי' קכא, כה). ועיי' חזו"א (או"ח ס' קכ ס"ק כב) שהחמיר בזה, ומאידך הגרש"ז (הליכות שלמה פ"ג ה"ב) היקל בזה.

גם אם נדון להקל שדינו ככלי אבן, עדיין יש לדון מחמת החומרים הנוספים המעורבים בו, שכאמור לעיל מעורבים בו 7% של חומרים כימים וחלק ניכר מהם הוא הדבק, ויש לדון האם מועילה הגעלה לדבק, ונידון זה הוא נדון כללי האם יש הגעלה בדברים שאינם מפורשים בתורה בחז"ל בשו"ע ובנו"כ, דמה שמפורש הוא כלי מתכות, עץ, אבן, גללים, אדמה, אבל כלי פלסטיק וכיוצ"ב לא נתבאר ודנו הפוסקים בזה, וה"ה דיש לדון גבי דבק וכל כיוצ"ב.

עוד יש לדעת שההוראות בחלק מסוגי השיש שלא יהיו במגע עם חום, ולכן נזהרים תמיד שלא להניח עליו סירים חמים וכל כיוצ"ב מחמת שעשוי הוא להיבקע, [ומטעם זה היצרנים אינם מקבלים אחריות על השתמשות בדבר חם], ולפי מה שנתברר, ככל שהשיש חזק יותר וצפוף יותר, החום משפיע עליו ועשוי בקלות להיבקע, ולכן אם חושש למגע עם דבר חם, שוב לא מהני לו הגעלה כדמצינו גבי תנור שלא מועיל בו ליבון משום שחם עליו שמא יבקע וה"ה כאן, וביותר בנדו"ד השיש אינו בבעלות המתארח אלא הוא של בעל המקום, ואם יש חשש על עמידתו בחום אינו יכול לעשות הגעלה בלי רשות בעה"ב.

14. היינו כשמניח את המאכל עצמו ע"ג השיש, אך בהפסק כלי אין נחשב להשתמשות, ואין מקום כלל להחמיר בזה לענין צונן.

15. ראה לעיל בהערה בפתיחת הדברים שיש שהחמירו בדבר שאינו בן הגעלה. אך כאן יש יותר מקום להקל, כיון שיתכן שהשיש הוא בר הגעלה.

כיוור הוא בחזקת בלוע מאיסור¹⁶, ולענין שימוש בצונן יש מקום להקל בו, אולם יש להיזהר שהכלים לא יעמדו בו בתוך מים יותר מכ"ד שעות כדי שלא יאסרו מדין כבוש, אך בדיעבד אינם נאסרים אף אם שהו מעת לעת, משום שאין הכיוור בן יומו.

ויש להימנע משימוש במים רותחים בכיוור זה, בשעה שמונחים בו כלים. ובדיעבד אם שפך לתוך הכיוור מים רותחים, לא נאסרו הכלים¹⁷.

הבא להגעיל את הכיוור יש להבחין בחומר ממנו הוא עשוי, על פי רוב הכיוור עשוי מתחם, וחרס אינו בר הגעלה, שאין הגעלה מוציאה ממנו את כל בליעותיו, ואם הוא מנירוסטה דינו ככלי

16. החששות הם כמו שנתבאר בשיש, שמא נשפך בו או ניתז עליו דבר שאינו כשר כשהוא חם ונבלע בו האיסור. אלא שאם היה זה כל החשש, ניתן היה להכשיר את הכיוור על ידי עירוי. אלא שמצוי חשש יותר קרוב, והוא שפעמים שוהים הכלים שבכיוור בתוך מים יותר מכ"ד שעות, ומונח בשיש איסור בעין או כלים שבלוע בהם איסור, ומחמת דין כבוש נפלט הטעם שבהם אל המים ומהמים אל הכיוור ונמצא שהכיוור בלוע באיסור נכל זה לדעת האיסור והיתר המובא בט"ז (קה, א) ובש"ך (קה, ב). אולם לדעת הט"ז והש"ך עצמם באופן כזה אין המים נאסרים משום שהכלי לאחר כ"ד שעות הוא נותן טעם לפגם, ועיין ביאור הלכה (סי' תמו, ח). וכן מצוי שיש שיירי מאכלים בכיוור זמן ממושך ומדין 'כבוש' בלע הכיוור את האיסור הקיים בו, ונמצא שאם משאיר את כליו יום שלם בתוך המים שבכיוור או שמדיח את כליו במים חמים, מחמת החום יפלט האיסור אל תוך כליו. וכן יש לחשוש שעוברים מים חמים מהברז אל הניקוז שבכיוור ומחברם ונמצא שעולה איסור לברז משום ניצוק, ולכתחילה יש להיזהר בזה [עיי' רמ"א (סי' קה ס"ו ג) שניצוק אינו אוסר בדיעבד], ושוב הברז אוסר את הכלים על ידי המים חמים העוברים בו. עוד יש לחשוש שיש שאריות מאכל בכיוור וכשפותח את ברו המים החמים נבלע באמצעות החום מהמאכל האסור שבכיוור, אך חשש זה הוא רק באופן שמשתמש עם המים בשיעור יד סולדת.

17. שאין הכיוור בן יומו, ואף אם היה בן יומו עיי' שו"ע ורמ"א (צה, ג) וש"ך (צה, כ) שערירי ע"ג ב' כלים אינו אוסר בדיעבד, וכן הכרעת יד יהודה (הקצר סקל"ה). ודעת החכמת אדם (מה, יב) להקל בהפסד מרובה.

מתכות שמועילה בהם הגעלה, ויכול להגעיל באחד מב' דרכים:

א. יערה מקומקום חשמלי בזמן שמחובר לחשמל ופועל, ובעוד המים מבעבעים יערה אותם על השיש, ועיין הערה¹⁸.

ב. הגעלה באמצעות כף חשמלית, על ידי שיסתום את חור הניקוז של המים וימלא את הכיור מים עד למעלה, ויניח בתוכו כף חשמלית ובכך יצליחו המים להתחמם והרי זה הגעלה בכלי ראשון, אלא שיש לבדוק אם הכף החשמלית בכוחה לחמם את כל המים עד שיעלו בועות.

ברז

טוב להימנע משימוש בו במים רותחים¹⁹. אמנם ניתן להכשירם בהגעלה ע"י שיפתח את ברז המים החמים, ובעוד שיוצאים המים יערה עליו מים חמים מקומקום רותח.

מיקרוגל

כלי זה בלוע מאיסור²⁰, ולכן אין להניח בו מאכל פתוח ולחממו.

18. היה מקום לומר שגם לולא שיאחזו בכפתור מהני עירווי זה, היות שהגוף חימום הוא כאבן מלובנת ונמצא שהמים תמיד נמצאים מעל גבי הברזל שהיה על האש ומתחמם ממנה, והוי כמים שמערה ע"ג אבן מלובנת. אך שמעתי שמכל מקום יש להקפיד שיבעבע כל הזמן, לפי שהביעבוע מגלה על כך שהגוף חימום הוא ברמה של אבן מלובנת.

19. החשש: שמא עירו מים רותחים על סירים עם שאריות מאכלי איסור וכיוצ"ב, ועלתה זיעת האיסור לברז, ואף אם זיעת המאכל אינה יד סולדת, מכל מקום פעמים הברז יד סולדת בו. ויש לציין שלא נאסרים אלא כדי קליפה מהמים הרותחים כיון שתתאה גבר, וכבר נחלקו הראשונים אם כדי קליפה המתערבת במים יש בכוחה לאסור, [עיי' תוס' פסחים עז].

20. יש לחוש שחיממו בו מאכל אסור, או חיממו בו מאכל בשרי ואח"כ מאכל חלבי וניתז מהאוכל לדפנות. וכן יש לחוש שכשחיממו את המאכל העלה

ואם המאכל מכוסה היטב²¹, מעיקר הדין מותר בשימוש מחמת שאין המאכל בולע באופן זה, ויש להקפיד שהמיקרוגל יהיה נקי היטב²². אך יש שהורו לא לעשות כן²³.

צלחת המיקרוגל: צלחת זו בשונה משאר צלחות בולעת מהמאכלים דרך כלי ראשון גמור, אך מ"מ רשאי להשתמש בה כפי שהיא, שהרי המאכל מכוסה בכלי²⁴. אך יזהר מאוד שהצלחת תהיה נקיה לגמרי.

ולענין טבילת הצלחת יש לצדד שאינה צריכה טבילה²⁵.

המאכל זיעה, ונבלעה אותה זיעה במיקרוגל. עוד יש לחוש שנבלע בדופן עם החורים ונכנס לתוך החורים וכשמחמם נפלט מהם למאכל, ולכן גם אם רואה שאין שום 'בעין' על הדפנות, יש לחוש שבתוך אחד החורים נשאר מהמאכל.

21. ראוי להימנע מכיסוי של שקית ניילון, א. כי אינה אטומה דיה ומצוי שיש בה חורים, ובקל עוברים בה בליעות, [אך יתכן שבחורים קטנים כאלו לא חודרת זיעה]. ב. מצוי שנפתחת מחמת לחץ האדים.

22. דאם לא כן הכלי העוטף את המאכל, יבלע משארית האוכל שבעין.

23. הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי תשנ"ד), כי מצוי מאד מסיבות שונות שהתבשילים מתבשלים ומתחממים כשאינם מכוסים, ולעיתים גם גולש וניתז מהתבשילים.

24. ואין בליעה עוברת מכלי לכלי ללא רוטב [ואף ניילון נחשב ככלי לענין זה]. ואף שלדעת הרמ"א לכתחילה אין לסמוך על זה, כפי שהובא לעיל, אך כיון שהמדובר כאן בכלי זכוכית שלדעת רבים מן הפוסקים אינם בולעים, רשאי לסמוך על כך לכתחילה.

25. לפי שאין דרך להשתמש בה במגע ישיר באוכל. ואף שבמיקרוגל שבבית יש שהורו להטביל את הצלחת ללא ברכה, מחמת שפעמים מניחים עליה אוכל [כפי שמשמע מדברי הרמ"א (קכ, ח), ודלא כדעת הפר"ח (קכ, יט) שהלך אחר רוב תשמישו], אך במיקרוגל הנמצא במקום אירוח, אין רגילות כלל להניח עליו אוכלים, ולדברי הכל אין צריכה הגעלה. וראה בפתיחה בענין הטבלת כלים בהערה שם שכאן יש להוסיף צדדים להקל, לדון כלים אלו ככלי סחורה, כמוש"כ בדרכי תשובה, וכן עפ"י דברי הגרש"ז המובאים שם יש עוד מקום להקל.

הכשרת המיקרוגל

בענין הכשרת המיקרוגל על ידי הגעלה, נחלקו הפוסקים²⁶, יש שסברו שאין מועילה לו הגעלה. ויש שכתבו שתועיל לו הגעלה על ידי שינקת את המקרוגל היטב, וימתין מעת לעת, ויניח שם כלי

26. בענין המיקרוגל יש ב' נידונים: א, האם יש בו חשש בליעות כלל. ב, אם אכן יש בו חשש בליעות האם מועילה לו הגעלה. הנה גבי הענין הראשון האם יש בו בליעות יש לדון דהנה במיקרוגל אין בו גופי השחמה אלא הוא פועל רק על ידי קרינה של גלים קצרים אלקטרו מגנטיים, ויש שם חום פחות מאשר בתנור אפיה רגיל, ואין הדבר ברור אם דפנות המיקרוגל העומד בשימוש ביתי (הנועד לחימום המאכלים ולא לבישולם) מגיעים לחום שהיד סולדת בו, ובפרט במיקרוגל שיש ליד מקור הקרינה מאורר קטן הנועד להוציא מעט מהקרינה, וגם מוציא עמו מהאדים. ואם אכן אין היד סולדת בדפנות, אין המיקרוגל צריך הכשר כלל, אלא די בשטיפה והדחה בצונן אם הזיעה עצמה אינה מגיעה לחום של 40-45 מעלות, וכדלהלן. ואף שלפעמים נוטף או ניתז מהתבשיל באופן ישיר על הדפנות, אין זה רוב בליעתו, אלא הרוב הוא על ידי זיעה, ויתכן מאד שזיעה זו אינה מגיעה ליותר מ 40-45 מעלות חום. אולם אין הדברים ברורים כ"כ, ויתכן שחום הדפנות מגיע לשיעור יד סולדת, אפשר להשתמש בו גם לבשר וגם לחלב בלא הכשר. ואי אפשר להכשירו כתנור אפיה רגיל על ידי הפעלתו לחום גבוה, משום שאם אין בו מוצר בפנים, הקרינה לא תפעל כלום.

ולגבי הנידון השני אם תועיל לו הגעלה, יש לדון דהלא הגעלתו היא ע"י זיעה, ובדבר זה נחלקו הראשונים, דעת כמה מן הראשונים שאין זיעה מפליטה את הבלוע, עיי' חוות דעת (סי' צב סק"כ) שכתב, שדוקא רוטב ממש מעביר בליעה מכלי לכלי, אבל לחות [של זיעה] אפי' הרבה לא חשיב כרוטב, ואין בו כח להעביר את הבלוע מדופן לדופן, וכן בשו"ת שארית יהודה כתב שאין להכשיר אלא במים רותחים, או בליבון, אבל לא שמענו הכשר על ידי אדים וזיעה. וכן דעת הרבה אחרונים דלא מהני הגעלה בזיעה, עיי' בספר הגעלת כלים (עמוד רמא). מאידך מדברי הפר"ח (יו"ד סי' קכא) משמע שכבולעו כך פולטו, ואם רוב הבליעה היתה על ידי אדים, גם הפליטה היא על ידי אדים, וכן מבואר בפמ"ג (יו"ד סי' צד, מש"ז א). אלא דבשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' צב) כתב שגם לאותם ראשונים שכתבו שזיעה מפליטה לא כתבו כן אלא לחומרא אבל לא לקולא, וכן יש שכתבו שגם לאותם ראשונים שמהני הגעלה בזיעה, במיקרוגל לא מהני להגעילו ע"י זיעה, היות ובליעה לא נפלטת ע"י זיעה אלא א"כ הזיעה מחברת אותם עד שנכנסת לתוך מי ההגעלה, ואילו במיקרוגל אע"פ שהדפנות מתמלאות זיעה הם אינן מפליטות את הבליעה לתוך המים כיון שהמים לא נמצאים על גביהם.

עם מים עד שיתאדו ובכך הוא יוכשר²⁷. ויש שהוסיפו שיניח במים חומר פוגם.

תנור

יש להימנע מלהשתמש בו מחמת חשש בליעות איסור. וברוב התנורים יש לחוש שלא מועיל בהם הכשר כלל²⁸.

אולם תנורים שיש בהם מערכת 'ניקוי עצמי' [-'פירוליטי']²⁹, וחומרם מגיע לכ- 500 מעלות ויותר, לדעת רוב הפוסקים יכול להכשירו ע"י שיפעיל את התנור לדרגת חום זו קודם שיניח בה את המאכלים.

כיריים

בכיריים יש ג' חלקים:

החצובות - אינן חייבות בטבילה²⁹. ובענין חשש הבליעות שבהן³⁰ יש להקל להשתמש בהן³¹ כשהן נקיות³², וטוב יותר לצפותן בנייר כסף³³.

27. מובא כן בשם הגר"מ פיינשטיין (ספר הל' הפסח פט"ז הע' קנו). ובשבות יצחק (דיני מיקרוגל פ"ה ס"ק ד עמ' נז) הביא כן בשם הגר"ש אלישיב.

28. מחמת שבליעתם ע"י האש, אין להכשירם אלא על ידי ליכון חמור, ששיעורו כדי שיהיו ניצוצות ניתזין ממנו, או כדי שתשיר קליפתן, ורוב התנורים אינם מגיעים לדרגות חום אלו.

29. כ"כ השו"ע (סי' קכ, ד), וראה ביאור הגר"א שם שביאר שהוא משום שאינן בולעות מחמת שאין בליעה עוברת מכלי לכלי ללא רוטב, אמנם ע"י בהע' לעיל שהבאנו דיש שסברו שלכתחילה חוששים שכן עוברת, ולכאור' מדין זה לכתחילה היה צריך לחייב בטבילה, אולם ראה שם בגר"א שאין זה אלא חומרא בעלמא. עוד כתבו לפוטין מטבילה מחמת שרוב תשמישן בכך שמניחים עליהן את הקדרה ולא את האוכל עצמו, ואף שפעמים משתמשים על גבן ממש, והדבר מצוי שקולים חציל וכיוצ"ב, אעפ"כ לא נתחייבו בטבילה היות ואולי בתר עיקר תשמישו (טבילת כלים יא, סד). וכבר נחלקו בנידון מעין זה במי שלקח סכין של סופרים המיועד לחיתוך קלף, ורוצה עתה להשתמש בו למאכל, שדעת

הרמ"א (קכ, ח) שאסור ללא טבילה, מאידך דעת הפר"ח (קכ, יט) להקל מחמת הטעם שאזלינן בתר רוב תשמישו, וכ"כ הבן איש חי (פר' מטות אות יא) גבי קדירה גדולה המיועדת לחמם עבור כביסה, שכל אלו רוב תשמישן אינן לאכילה.

30. מצוי מאד שגולש מהסיר מאכלים, ובנדו"ד אם השתמש שם למאכל של איסור הרי שהם נאסרו. ובאמת נידון זה קיים בכל ימות השנה שאנו מבשלים קדירות בשר וקדירות חלב על אותה חצובה, ולכאור' היה ראוי לייחד חצובה מיוחדת לבשרי ומיוחדת לחלבי, וכן כתב במקור חיים (חידושים ס"ק טז) שיש לייחד בכל ימות השנה לבשרי ולחלבי. ובשו"ת כת"ס (חיו"ד סי' נד) האריך בשאלה זו, ומלמד זכות על המקילים להניח קדירות בשר במקום שבישלו בו קודם לכן חלב, ומ"מ מסיים "כל הירא דבר ה' מדקדק ונזהר שיהיה לו חצובה מיוחדת לקדירה חולבת".

31. הרמ"א בהל' פסח (תנא, ג) כתב שיש ללבן את החצובה, וכתב שם המשנ"ב (ס"ק לד) דמעיך הדין אין לחשוש לבליעות, א. דב' קדרות הנוגעות זו בזו אין הבליעה יוצאת בלא רוטב. ב. גם יש לתלות שאף אם נשפך כבר נשרף והלך לו מחמת שכל שעה הוא על האש, ולכך כתב דדי לו בליבון קל. עוד יש לצדד להקל בחצובה שיועיל ליבון קל, לפי שעיקר הבליעות בו הם משקין שמועיל בהם הגעלה ואינם צריכים ליבון, ולדעת רוב הראשונים יש לילך בכלי אחר רוב תשמישו, וכתב בדביעבד אף אם נשתמש עליו בלי ליבון כלל אין לאסור, ומה שמחמירים ללבנו נראה שם שהוא משום חומרא דחמץ כמבואר באג"מ (יו"ד ח"א סי' נט) שכיון שאין אדם בודל מחמץ כל השנה עשו בו הרחקה יתירה, ובענייננו יש להקל יותר.

32. אם הניח קדרה רותחת על לכלוך, יש לשים לב שאם הלכלוך אינו ראוי לאכילה כגון שהוא שרוף וכיוצ"ב בדיעבד אינו אוסר, ובלא"ה יש לשאול מורה הוראה.

33. הנה נתבאר לעיל שיש מקום להחמיר לכתחילה שעובר ללא רוטב, אלא דמאידך יש להקל שהבליעות שהיו נשרפו באש כפי שנכתב לעיל. אלא שיש מקום לומר, שהיתר זה נאמר בחצובות שלהם, שכלל הנראה היה זה מין חצובה שכולה היתה תחת שליטת האש, שהרי כל כולה היתה ע"ג האש, אבל החצובות שבכירי גז שלנו מסגרתם גדולה ואין כולה על האש ממש, לא שייך הטעם שאף אם נשפך נשרף והלך לו, ולפי"ז יש מקום להחמיר. אלא שע"י הנחת נייר כסף הוא כבר ג' כלים ובכה"ג אין להחמיר שיעבור בלי רטיבות. אך יש לשים לב שנייר כסף המונח על חצובה נקרע בקלות יותר מאשר כשהוא על השיש, לכן ראוי לקחת נייר כסף עבה יותר וכן לצפותו חזק יותר. [ורבים נהגו שלא להקפיד בכך בשימוש ביתי, אף שלכאור' יש לחוש לבליעות בשר וחלב זה אחר זה. אך כאן הנידון חמור יותר לפי שאיסורא בלע, ולא די בליבון קל].

המבערים – מעיקר הדין אינם צריכים הגעלה, אף שמצוי שנשפך עליהם תבשיל, מכל מקום המאכל נשרף מיד, וכמו כן אין הקדירה נוגעת כלל במבערים.³⁴

המשטח שתחת החצובה – אם אינו נקי ויש עליו שיירי מאכלים שלא נשרפו לגמרי, נכון להניח שם נייר כסף וכיוצא בזה.³⁵ ואם נגע שם מאכל רותח בעודו מגולה, אם המשטח נקי המאכל מותר,³⁶ ואם המאכל שנפל היה חריף ורותח אין לאוכלו ללא קילוף המקום שנגע במשטח.³⁷

כירה חשמלית

ניתן להשתמש בה לאחר שינקנה היטב, ואין לחוש לבליעות איסור שבה, וטוב להפעיל אותה מעט קודם הנחת הקדירה כדי ללכנה.³⁸

34. ומכל מקום טוב לנקותם, ובפרט את הנקבים שהאש יוצאת מהם, לפי שיש חשש כלשהו שיגלוש מהקדירה עד המאכל ויהיה בכך חשש ניצוק שאסור לכתחילה. [ובבית לא נהגו להקפיד בכך מחשש בשר בחלב, לפי שהיתירא בלע, ודעת הגרשז"א שאין חשש ניצוק בבליעות היתור].

35. מצוי שנשפך שם מהתבשילים שבסיר לאותו משטח, וכן כשבא להוציא מהקדירה פעמים רבות נופל חלק מהמאכל ונבלע שם, ועקב החום הנפלט מהמבערים הם מעלים רתיחה, ובפרט בחלק שסביב המבערים, ואם ישפך עליו מהתבשילים שמכין יתחברו הבליעות שבמגש עם הקדירות מטעם ניצוק חיבור שאסור לכתחילה כפי שהובא לעיל, או ע"י האדים שיעלו מהרוטב שנשפך על המשטח וייבלע בקדירות שלו.

36. לפי סתם כלים אינן בני יומן.

37. מחמת חריפות המאכל אין בו היתר של אינו בן יומו, אך לא נאסר כל המאכל אלא כדי קליפה, משום שהמשטח קר וקיי"ל 'תתאה גבר'. אמנם יש לשים לב, שרוב הדברים החריפים מאבדים את חריפותם לאחר שמתחילים להתבשל.

38. ראה לעיל לענין החצובות, שהאוכל נשרף קודם שנבלע, ואף אם נבלע, אין בליעה עוברת מהכירה לקדירה ללא רוטב. ומכל מקום טוב ללכנה כמבואר במשנ"ב (תנא, לד). ואף שב'איסורא בלע', לא די בליבון קל, מכל מקום כיון שמעיקר הדין לא היה לנו לחוש לבליעה, וגם לא מצוי שנשפך עליה כי אם משקה ולא אוכל, ובאופן זה די בהגעלה, לכן יש לסמוך על דעת הראשונים שליבון קל דינו כליבון, ולא גרע מהגעלה.

כיריים אלו ענינם חמור יותר מהכיריים הנ"ל⁴⁰, לכן ראשית חובה להקפיד עליהם שיהיו נקיות. אך יש לחוש בהם גם לבליעות וכיון שהן מצופות בקרמיקה יתכן שאין אפשרות להכשירן.

לכן יש להקפיד שהקדירה לא תיגע בכיריים, אלא יניח נייר כסף וכיוצ"ב להפסיק ביניהם⁴¹. וטוב קודם לכן להפעילן עד שיתחממו

39. כיריים קרמיות הם כיריים העשויות ממשטח זכוכית העמידה ברמת חום גבוהה, שיצוקים בה גופי חימום חשמליים המחממים את המשטח שעליו מונחות הקדירות, כיריים אלו עשויות מתערובת זכוכית וקרמיקה.

40. בכיריים רגילות נתבאר שיש להקל מחמת ששירי המאכל נשרפו מחמת האש, אולם בכיריים אלו יש יותר מקום לחוש שהמאכל שנפל לא נשרף, מחמת שהלהבות מרוכזות רק תחת מרכז הסיר ואינן מתפשטות, ופעמים רבות הסיר רחב יותר מהמקום שמתלהט מגופי החימום ונשפך או ניתז המאכל אל מקום הכיריים שאין שם גופי חימום, ונמצא שיתכן ששירי המאכל עדיין בעין אם המקום אינו נקי לגמרי.

41. לענין כלי זכוכית כבר הובאו לעיל שרבים מן הפוסקים הקילו לענין איסור והיתר, וכאן יש יותר מקום להקל מחמת שאין משתמש עמהם לאוכל עצמו, אלא לחימום ובישול הקדרות. אולם בזכוכית קרמית מוסיפים בה חומרים נוספים ויש לחוש שדינם כחרס, [ע"י שו"ת צ"ץ אליעזר (ח"ח ס"ו ב) גבי כלי פיירקס ודורלקס דיוצקים בהם גם חומר מתכתי, דאף שהסברא נוטה להקל מחמת שבמציאות אינם בולעים, מ"מ כתב שהדבר ברור שלכו"ע אסור להשתמש בהם מחמץ לפסח או מבשר לחלב בלא הגעלה], ולכן אף שיש מקום לומר דזכוכית זו היא קשה וצפופה ביותר וגם המחמירים בכלי זכוכית מודים שאינה בולעת, מ"מ נראה דכיון שאין ידוע לנו הרכב החומר הקרמי יש להחמיר ולחוש שדין כלי חרס עליהם ואין עולה להם הגעלה כמבואר בגמ' (פסחים ל:) דהתורה העידה על כלי חרס דאין יוצא מידי דופיו לעולם.

ואף שמקום הלהבות עצמן נראה דהוא כמו היסק גמור שמהני אף בכלי חרס, כמבואר בגמ' פסחים (ל:) דמהני היסק מבפנים לכלי חרס שאין חיים עליהו דילמא פקעי, וכן פסק השו"ע (סי' תנא, ב). אמנם בכיריים הרי עיקר הנוזלים נוטפים מהקדירות על משטח הכיריים הסמוך לשולי הקדירה ואינם על גופי החימום, נמצא שבלוע בכיריים טעם איסור, ואכתי יש לאסור להניח על גבי משטח זה קדירות וכמבואר ברמ"א גבי חצובות.

לגמרי, ובאותו זמן לערות עליהן רותחים מכלי ראשון, ואח"כ לייבש אותן היטב.⁴²

כיריים אינדוקציה⁴³

כיריים אלו כדין הכיריים הקרמיות וחובה להקפיד עליהן שיהיו נקיות⁴⁴. ויש לחוש בהם לבליעות איסור, ואין אפשרות להכשירם⁴⁵.

אולם יכול להשתמש בהן⁴⁶ לאחר שינקם היטב, על ידי שיניח על מקום הכיריים מעמידים מעץ או מסיליקון המיועדים להניח עליהם סירים רותחים, ועל גביהם יניח את הקדירה⁴⁷.

42. לפי שיש לחוש שייקרע הציפוי וכל כיורצ"ב, לכן מהיות טוב יעשה להם אף הגעלה, דאף שבכלי חרס לא מועילה הגעלה, אך כפי שהבאנו לעיל יש לצדד שדין זכוכית זו אינה ככלי חרס, אלא כשאר כלים שמועילה בהם הגעלה.

43. כיריים אלו הם מכשיר חשמלי אלקטרוני שאינו מפיק חום כלל, מכשיר זה מכיל אלקטרו-מגנט המייצר שדה מגנטי בתדירות גבוהה, כשמניחים כלי שיש בתחתיתו מתכת, השדה המגנטי חודר לכלי הבישול ויוצר תנועות סיבוביות הגורמות להתחממות הכלי. משטח הכיריים עצמו אינו מתחמם רק מכח הסיר המונח עליו, וכשמסירים את הכלי ממושבו החימום נפסק מיד, וכשמחזירים את הכלי חוזר הזרם המגנטי ומחמם את הכלי.

44. כירים אלו יש בהם חשש 'בעין' אף יותר מכיריים קרמיות שבהם הנשפך במקום גופי החימום נשרף מיד וכל החשש הוא רק למה שנשפך סביבות גופי החימום, ואילו בכיריים אינדוקציה הנשפך מן הכלי נבלע בכל משטח הכיריים ואף מה שמתחת הקדירה, ולכך פעמים רבות ניתן לראות שיירי מזון בעין על כיריים אלו.

45. שכן אין בהם גופי חימום, וכמו כן אין אפשרות מעשית להפסיק בין הקדירה לכיריים באמצעות נייר כסף.

46. מנסיונות שנעשו נבדק שאף אם אין הכלי נוגע ישירות במשטח הרי הוא מתחמם מכח החיבור המגנטי למתכת שבתחתית הכלי, ולכן יכול להשתמש בהם אף כשאין הקדירה נוגעת בהן.

47. באופן זה משטח הכיריים נשאר צונן גם בזמן שהקדירות רותחות, כיון שהקדירות לא נוגעות בו, ואף אם נוטף מהכלי נוזל על המשטח הרי שאין חיבור בין הכלי למשטח, ואף אם יהיה חיבור ע"י ניצוק, משטח הכיריים אינו חם.

שולחן

השולחן לפי שמצוי שאוכלים עליו ללא מפה יש לחוש בליעות, ויש קושי בהכשרתו⁴⁸, לכן טוב להניח עליו כיסוי טוב שאינו נקרע, כדי שהאוכל לא יהיה מונח ע"ג השולחן עצמו.

ולענין להשתמש בו בצונן, באופן שאינו משתמש בו אלא ע"י כלי כגון בצלחת וכדו', אין כל מניעה להשתמש בו אף ללא כיסוי⁴⁹.

כלי המטבח

סכינים ומזלגות

כלים אלו יש לחוש שאינם טבולים, וכן קיימות בהם בליעות של איסור⁵⁰, לכן אין לאכול בהם ללא טבילה וללא הגעלה.

48. ראה לעיל מה שנכתב לענין השיש, ובענין הכשרת השולחן יש בעיה נוספת, דאף שמעיקר הדין מועילה הגעלה לכלי עץ כמבואר בשו"ע (או"ח תנא, ח), מכל מקום שולחן עץ בזמנינו נהרס במגע עם מים רותחים, ודינו ככלי קרן (שו"ע או"ח תנא, ז) שחיישינן דילמא חייס עליהו ולא יגעילם כראוי, שאם ישפוך עליו מים חמים עלול להזיק את בעל המקום. ואם השולחן עשוי פורמייקה יש לדונו כדין כלי פלסטיק שנתבאר בהערה לעיל, לכך מן הראוי להשתמש עמו ע"ג מפה. אמנם בשולחן העשוי פורמייקה, חשש רחוק הוא שהניחו עליו סירים חמים, אך עדיין קיים חשש שמא נפל שם דבר גוש חם מהצלחת, שכמה פוסקים החמירו להחשיבו ככלי ראשון.

49. ואף אם מצוי שנופל מעט מהצלחת ע"ג השולחן, אין זה נחשב אלא כתשמיש עראי שהותר.

50. אף שבדרך כלל השימוש בהם בדברים שאינם אלא ככלי שני היות וכבר הוסר המאכל מהאש ונמצא בצלחת שהיא כלי שני, א, בכלי שני נחלקו הפוסקים אם מבליע או מפליט [עיי' שו"ע יו"ד קה, ב ובנו"כ שם].

ב, יש לחוש בדבר גוש וכל כיוצ"ב שעוד פוסקים החמירו בזה (עיי' ש"ך קה, ח). ואף לשיטות המקילים בדבר גוש, כאן יש יותר טעם לחוש משום דוחקא דסכינא כפי המבואר ברמ"א (צד, ז). עוד יש לחוש שמא הוציאו עם המזלג דבר מאכל כשהוא בכלי ראשון. ואף שרוב תשמישו בכלי שני, ולא בשימושים אלו, מ"מ דעת הרמ"א (או"ח סי' תנא, ו) דאזלי' בכלי גם בתר מיעוט תשמיש, לכך יש להגעילם בכלי ראשון.

אלא שבסכינים ומזלגות יש להחמיר אף בשימוש בצונן ודרך עראי, לפי שאם חתך בהם דבר קשה, יש לחוש שנשאר בהם מעט שמנונית בעין מחמת דוחק החיתוך.

והרוצה להכשירם לשימוש בצונן, מבואר בפוסקים⁵¹ שינעצם בקרקע קשה עשר פעמים⁵². ונחלקו הפוסקים אם נקיון הסכין בצמר פלדה וכדו' מועיל כנעיצה⁵³. עוד כתבו הפוסקים שיכול לערות עליהם מכלי ראשון להכשירם לשימוש צונן⁵⁴.

אמנם נחלקו הפוסקים אם מועילה נעיצה כדי להשתמש בהם בדבר חריף, היות שהמאכל החריף בשילוב דוחק המזלג או הסכין משביחים את הבליעות הפגומות ומבליעים במאכל⁵⁵.

עבר והשתמש בכלים אלו אין המאכל נאסר, אלא א"כ היה הדבר חריף, לכן אם חתך או נעץ בבצל וכיוצ"ב יעשה שאלת חכם⁵⁶.

51. וסתמת הפוסקים שמועילה נעיצה אף בזמן הזה, אך דעת הגרי"ש אלישיב (דבר חריף פ"ח הערה מט) לחוש לדברי התבואות שור (י, טז) שלכתחילה אין לעשות נעיצה, כי צריך קרקע קשה, אך לא קשה יותר מדאי, ואין אנו בקיאים לדעת איזו קרקע ראויה לנעיצה,.

52. לענין סכין הדבר מבואר בגמ' (ע"ז עו:) ובי"ד (קכא, ז). וכמה אחרונים כתבו שהוא הדין לענין מזלג, וכפי המובא בדרכי תשובה (צד, קא).

53. כמה פוסקי זמנינו כתבו שמועיל כנעיצה. אולם הגרי"ש אלישיב (דבר חריף פרק ח הערה נג), וחרוט שני (פסח פרק י, יח, א) כתבו שאינו מועיל.

54. הגרי"ש אלישיב (דבר חריף פרק ח הערה נב).

55. השולחן ערוך (קכא, ד) כתב להקל בזה. אולם הפתחי תשובה (שם ט) הביא בשם ספר בכור שור (חולין קיא:) שהחמיר בזה, וכתב בשבט הלוי (חלק ו' קטז, ד) שלכתחילה יש להחמיר כדבריו.

56. דאף שהוא דבר חריף, יש כמה צירופים להקל, א, שלדעת כמה ראשונים רק 'חלתית' נידון כדבר חריף. ב, עיקר החומרא בדבר חריף שאינו בן יומו, לא מוסכם בראשונים, וסתם כלים אינן בני יומן, עיי' בית מאיר (סי' צו).

הגעלתם: הגעלת כלים אלו יכולה להיעשות בכל כלי גם בכלים שלו.

סדר ההגעלה כדלהלן: ידקדק היטב בנקיונם, וימלא כלי מים⁵⁷ וירתיח אותו עד שהמים יעלו בועות, או שירתיח קומקום חשמלי עד שיעלה בועות, ויכניסם למים הרותחים וישהה אותם שם מעט בעוד שהמים מבעבעים⁵⁸.

כפות

השימוש בהם בחמין אסור בלא הגעלה כדין סכינים ומזלגות⁵⁹. ולענין שימוש בצונן, יש להקל להשתמש בהם ואף במאכל חריף, לפי שאינם חדים ונדחקים במאכל כסכינים ומזלגות. אך עדיין יש להיזהר לא להשהות כלי זה בתוך נוזל חריף אפי' לזמן מועט⁶⁰.

57. ואם יש רגלים לדבר שהשתמשו בכלים אלו מעת לעת, יקפיד שיהיו שישים במים כנגד הכלי, או שיניח במים חומר פוגם, שאם לא כן טעם האיסור שנפלט למים יאסור את הכלי. אמנם אם ידוע בוודאות שהכלי בן יומו, כתב הרמ"א (י"ד סי' קכא, ב) שהמנהג לא להגעילו עד שיעבור עליו מעת לעת.

58. כן כתב בכל בו שצריך לדקדק שלא למהר להוציא הכלי מהיורה, כדי שיהיה פנאי לרתיחה להיכנס ולהפליט את מה שבלע. ונראה שכלפי הפליטה מיד פולטים הם בשעה שנכנסים המים החמים, אך אין לו להוציא מיד היות וכשמכניס המים מתקררים מעט ולא מבעבעים כבתחילה, ויש לו להוציא רק אם רואה שחוזר למתכונתו כבראשונה שיהיו המים מבעבעין, ועיין שער הציון (תנב, ג) שאין זה אלא דין לכתחילה.

59. בכפות, מלבד החשש שנגעו בדבר גוש שלכמה פוסקים דינו ככלי ראשון, עוד יש לחוש שמא ערבבו את המאכל בסיר כשהיה על האש, וכן השתמשו בכף כדי לטעום מהמאכל וזה דברים שעושים גם בעודם על האש, ולדעת הרמ"א (סי' תנא, 1) אזלי' בכלי גם בתר מיעוט תשמיש.

60. כבוס אוסר כמבושל רק לאחר שהייה מעת לעת, אמנם אם הכלי שוהה בתוך דבר נוזלי חריף, פעולת הכבישה מהירה יותר ושיעור הזמן הוא 'כדי שירתיח', דהינו כדי שיתן הקדירה על האש ותרתיח, שהוא זמן מועט, והדבר מצוי שמכניס סכו"ם לתוך רוטב חריף וכן לתוך סלטים חריפים כמו סחוג וכיו"ב.

צלחות וכלי הגשה

יש בהם חשש מחמת שאינם טבולים, וכן בלוע בהם איסור⁶¹, והרוצה להשתמש בהם בצונן או בדבר חם ע"י הגעלה, יש להבחין ממה אם הם עשויים, וכדלהלן:

זכוכית: יכול להשתמש בהם בצונן⁶². ולענין שימוש בחם הדבר תלוי במחלוקת ראשונים, יש שכתבו שכלי זכוכית אינם בולעים כלל, ואף הגעלה אינם צריכים ורבים הורו להקל, וכל אחד ינהג בהם כמנהג אבותיו⁶³.

כלי חרס, חרסינה, פורצלן: טוב להימנע מלהשתמש בהם בצונן אפי' דרך עראי⁶⁴. וכמו כן אין להשתמש בהם בחם אפילו על ידי הגעלה, שאין מועילה הגעלה בכלי חרס.

61. החששות הם שמא הניחו עליהם דבר גוש רותח שדינו לחלק מהפוסקים ככלי ראשון שמבליע ומפליט, או שעירו עליהם מהקדירה, ואף אם עשו כן ע"י מצקת, לדינא יש להחשיב מצקת ככלי ראשון, ובמיוחד אם השהו את המצקת בתוך הכלי. וכמו כן לדעת חלק מהפוסקים אף כלי שני מבליע ומפליט. עוד יש לחשוש שהכניסו צלחת זו למיקרוגל לחמם והוא ככלי ראשון.

62. ואף לדעת הפמ"ג המחמיר בכלים שלא שייך בהם הגעלה, כאן ודאי יש להקל, שלדעת הרבה פוסקים כלי זכוכית אינם בולעים כלל.

63. כתב השו"ע (תנא כו) כלי זכוכית אפילו מכניסין לקיום ואפילו משתמש בהם בחמין, אין צריכים שום הכשר שאינם בולעים, ובשטיפה בעלמא סגי להו. הגה: ויש מחמירין ואומרים דכלי זכוכית אפילו הגעלה לא מהני להו, והנה כאן הרמ"א החמיר שלא יועיל להם אף הגעלה, ובשעה"צ (שם ס"ק קצ"ו) משמע שיועיל להם הגעלה. מאידך ביו"ד (סי' קלה, ח) כתב השו"ע שאינם בולעים ולא השיג עליו הרמ"א שבולעים, ועיין פמ"ג (יו"ד סט ש"ד פב) שכתב שרק בחמין החמירו, והביא שכ"כ המנחת יעקב (כלל פה ס"ק יב), וכ"כ בערוך השולחן (יו"ד סי' רכא, ב), וכ"כ הגרשו"א והגר"ש"א כתבו שהעיקר להקל בזה, ויש שנהגו להחמיר בזה.

64. כדעת הפמ"ג (צא, ש"ד ג) שכל היתר 'דרך עראי' הוא רק בכלי שהוא בר הגעלה, וכן לדעת החו"ד יש לחוש מחמת שכלי חרס בליעתן מרובה, ופולטים אף בצונן, והארכנו בזה בהערה לעיל.

פלסטיק: בצונן יכול להשתמש⁶⁵, ובחם אסור להשתמש בהם, ולענין הכשרתם נחלקו הפוסקים אם מועילה בהם הגעלה⁶⁶.

אמאיל [כלים הנעשים מחול כפי שמיצרים זכוכית בתוספת צבע]: המיקל להשתמש בהם על ידי הגעלה יש לו על מי לסמוך⁶⁷.

קדש חיתוך

מותר להשתמש בו כשהוא נקי, אך יש להימנע מחיתוך דבר חריף על גביו⁶⁸.

65. אף שלדעת כמה פוסקים יש לחוש שלא מועילה בהם הגעלה ראה הערה בסמוך, מכל מקום כיון שבלאו הכי דברי הפמ"ג באיסור השימוש בצונן אינם מוסכמים, נראה שבכלי פלסטיק אין להחמיר בזה.

66. בכלי פלסטיק וגומי יש נידון גדול באחרונים, כיון שכלים אלו לא היו בזמן הגמ' והראשונים ולא דנו עליהם, יש לדון בהם מחמת שמכילים תרכובות כימיות שונות, האם דינם ככלי חרס שלא מועילה בהם הגעלה או שדינם כשאר כלים. אך אין נראה לדמותם לכלי זכוכית שיש שכתבו שאינם בולעים, לפי שהמציאות מוכיחה שיש בהם כוח בליעה יותר מכלי זכוכית. עיין באגרו"מ (ח"ב סי' צב) שדן בזה וכתב לחלק ממה הם עשויים, ויש מפוסקי זמננו שהכריעו שאין לדמותם לכלי חרס, כי נתברר שהחומרים המורכבים בפלסטיק בולעים ופולטים, עיי' ציץ אליעזר (ח"ד סי' ו'), חזו"ע (הל' הגעלה סעי' ז). ואף אם הגעלה מוציאה מהם את הבליעות יש לדון איך יגעילו אותם, דהנה אם בלעו בכלי ראשון לא מהני להם הגעלה, שחלק מכלי הפלסטיק אינם עמידים כל כך בכלי ראשון ודינם כדין כלי קרן (שו"ע או"ח תנא סעי' ז) שחיישינן דילמא חייס עליהו ולא יגעילם כראוי, אך אם נאסרו בכלי ראשון לאחר שהוסר מהאש, או בעירו מכ"ר, או בכלי שני, שייך בהם הגעלה כדרך שימושם.

67. יש שהביאו בשם החזו"א שהחמיר בזה. אולם ראה הערת המשנה ברורה (סי' תנא עמוד מד) שהיקל בזה בכל השנה מלבד פסח, וכן היקל באבני נזר (יו"ד קיב, ד), וכן בשבט הלוי כתב בכמה מקומות שהמנהג להקל בזה, אך הוסיף שכדאי להחמיר ולהגעיל ג' פעמים, לצאת ידי שיטות הראשונים שבאופן זה מועילה הגעלה אף לכלי חרס. אמנם בכלים אלו שעיקר תשמישן בכלי שני, יש יותר מקום להקל להכשירם בהגעלה.

68. החשש בקדש חיתוך הוא, מלבד מה שיתכן שחתכו עליו דבר גוש חם, ואף

קומקום חשמלי

כלי זה טעון טבילה, ולכן השימוש בו אסורי⁶⁹, וראה הערה⁷⁰.

שהוא מיעוט תשמיש מכל מקום לדעת הרמ"א כלי צריך הגעלה גם במיעוט תשמיש. מכל מקום אף לדעת השולחן ערוך שהולך אחר רוב תשמישו יש חשש על פי החכמת אדם (כלל נו, ב) שכתב שהחותך דבר חריף על גבי קרש חיתוך, נכנס בו טעם המאכל מחמת לחץ דוחק הסכין ונאסר מהדבר החריף, ולכן יש לחוש שנאסר על ידי שחתכו בו דבר חריף של איסור כגון בצל של טבל, [ואף יתכן שחתכו את הדבר החריף בסכין של איסור, אלא שבאופן זה נחלקו האחרונים אם הסכין עושה את הבצל כחתיכת איסור שיאסור אף כלי אחר, עיי' מג"א (סי' תנא ס"ק לא) שהחמיר בזה, והעתיקו המשנ"ב (שם בס"ק צ), ומאידך האבן העוזר היקל בזה, הובא ברע"א שם], ושוב אם יחתוך בו דבר חריף יבליע בו את האיסור שהיה בו, וחשש זה שייך אף במתארח בבית שומרי תורה ומצוות ואינו יודע אם הקרש הוא בשרי או חלבי, ואף אם נאמר שאין זה רוב תשמישו בדבר חריף, מ"מ כתב החזו"א שבשימוש של דבר חריף אין את ההיתר של רוב תשמישו בצונן. אולם ראה ספר יהושע (סי' קכב) שהקיל בקרש חיתוך שלא נאסר מחמת שחתכו עליו דרך חריף. ובדעת תורה (סי' קכב ס"א) כתב לסמוך עליו רק אם ידוע שחתך בסכין במתינות, אך בלא זה יש להחמיר, אך בספרו שו"ת מהרש"ם (ח"ח סי' קנא) היקל בזה מחמת עוד צירופים. ובספר דבר חריף (פרק א, יא) הביא בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שנקט בדיעבד שאין לאסור את הקרש.

69. ואף אינו רשאי להטבילו, מחמת שעלול להתקלקל ונמצא מפסיד את בעל הבית.

70. הנה לבד מההיתרים שהוזכרו בפתיחה מחמת שאין בידו לטבול, ושהם כלי סחורה, יש שכתבו היתר בכל כלי חשמל מחמת שהוא מחובר לקרקע ואינו מקבל טומאה, ומקור ההיתר הוא משו"ת שב יעקב (סי' לא), והביאו בשו"ת חלקת יעקב (סי' מא וסי' מג), ושם העלה להתיר מכשירים מסוג אלו וכיוצ"ב להיות וא"א להשתמש בהם אלא ע"י שמכניסים לחשמל הרי זה בכלל מחובר לקרקע שאינו מקבל טומאה, ועיי"ש טעם נוסף שעיקרו להחם מים ואין שותים ממנו אלא מעט. ועיי' ח"י חת"ס (יר"ד שם ס"ק ו) שתמה על הדמיון לטומאה, שהרי טבילה זו גזירת הכתוב היא, וכן בבית אדם (שער איסור והיתר סו) הקשה על זה, ולמעשה רבים מן הפוסקים חלקו על היתר זה. ובקומקום העשוי מפלסטיק, יש לצרף צד נוסף להקל מחמת שעיקרו מדבר שאינו טעון טבילה, [אולם הגר"ש וזנר כתב להטבילו בברכה].

ולבליעות של איסור, אין לחוש בו מחמת שאין מחממים או מבשלים עמו⁷¹, אלא אם כן יש רגלים לדבר שהכניסו בתוכו מאכלים כדי שיתבשלו.

פותרח

כלי זה רשאי להשתמש בו, שכן אינו חייב בטבילה היות ואינו משמש את המאכל, וכן אינו טעון הגעלה שכן לא קיימות בו בליעות של איסור, אך יש לוודא שאין עליו מאכל בעין.

71. יש שרצו להחמיר מחמת החשש שאולי חיממו בפנים דבר מאכל אסור כגון נקניקיות וכיו"ב, ולכאן, הוא חשש רחוק כי אין דרך לעשות כן, [ושמעתי מבעל אכסניא אחד שאירח יהודים שאינם שומרי תומ"צ, והשתמשו בקומקום לבישול איטריות], אך יש מקום לחשוש שמא עירו מים חמים מהקומקום לסיר או צלחת עם שיירי מאכל של איסור, והעלה זיעה ונבלע בקומקום, והנה החשש הוא מחמת הזיעה שעלתה מן האוכל. אמנם זיעת אוכלים אינה איסור ודאי, עיי, פמ"ג (באור"ח הנהגת איסור והתר סדר שני אות לו) שהסתפק אם גם זיעת אוכל אוסרת או רק זיעת משקה, והביא ראיה מדברי הרמב"ם (פ"ז מטומאת אוכלין ה"ד) שכתב דאין זיעת אוכל כממש, ומאידך בהלכות פסח (תנא א"א ס"ק ל) כתב הפמ"ג שאפילו זיעת מאכל כמאכל דמי, וביד יהודה (צב ס"ק נג בארוך) כתב לאסור זיעת מאכלים חמים כדין המאכל עצמו.

וגם אם ננקוט שיש זיעה במאכל, מ"מ במקום שהדבר יבש לגמרי יש שהתירו בזיעה היוצאת ממנו, עיי, ביד יהודה (שם) שהביא את דברי התו"ח (כלל לה' דין ו) דאפשר דיבש אינו מעלה זיעה כלל, וכן כתב באגרו"מ (יו"ד סימן מ) דמשמע מהפרמ"ג (הנהגת או"ה, שם) שביבש לא הסתפק כלל, וכתב שם ומ"מ הזיעו בודאי יש להחמיר, אבל בסתמא אין לחוש שמא הזיע בדברים יבשים, וא"כ ספק שמא עירו רק על מאכלים יבשים בלבד. עוד צד להקל יש בנידון זה דיתכן שהזיעה אינה בשיעור שהיד סולדת בו ובאופן כזה אף שהקומקום רותח דעת יד יהודה להקל בזה, וכן שמעתי ממורי הוראה, [אך רע"א (יו"ד צב, ח) החמיר בזה], וגם אין הזיעה הולכת ישר למיחם. וכבר כתב הב"ח בתשובה (חלק ב' החדשות סי' כד), שבמקום שאין הסירים סגורים, אין לחוש מן התורה לזיעה, ומקילים בכל ספק שמתעורר בענין, והובא ברע"א (צב, ח).

אך יש מקום לדון כאן מחמת חשש ניצוק (עיי' יו"ד סי' קה סו"ס ג) דלכתחילה אסור לערות מכלי שיש בו שומן כשר על חלב. ועיי' חכמת אדם (כלל נט, ה), דלא אסור אלא כשהתחתון חם והעליון צונן ולא כששניהם חמים, דמותר אפי' אם התחתון יותר חם מהעליון.

מקלף

כלי זה טעון טבילה. כמו כן יש לחוש שבלועים בו חששות איסור של טבל ושביעית [כגון שחתכו בו תפוחי אדמה קשים], וצריך הכשרה⁷². אופן הכשרתו ניתן לערות עליו מקומקום חשמלי רותח.

מלחיה

לענין טבילה, תלוי בסוג המלחיה, אם עשויה פלסטיק, לרוב האחרונים אינה צריכה טבילה⁷³, ואם עשויה מתכת חייבת בטבילה.

וטוב שלא לבזוק מלח בתוך הקדירה ממש, אלא למעלה ממנה מעט, ראה הערה⁷⁴.

מנגל

המנגל מורכב מב' חלקים: א, הרשת. ב, המקום שבו מונחים הגחלים.

72. דאף שהוא צונן יש לחוש לאסרו עפ"י דעת הש"ך (יו"ד סי' צד, לא) וחכמת אדם (כלל מז, ד) דיש לחוש בדוחקא דסכינא בדברים קשים מאוד. ויש לדון אם מקלף נחשב נעיצה ממש כסכין.

73. מנהג העולם שלא להטביל כלי פלסטיק וכפי שהביא הגר"ש ווזנר (קובץ מבית לוי בכמה מקומות) בשם החזון איש. אמנם עיין שו"ת מנחת יצחק (ג, עז) שיתכן שכל דבר שאפשר להתיכו הרי הוא נכלל בגזירת חכמים של כלי זכוכית שחייבוהו חכמים בטבילה, ויש מיני פלסטיק ששייך להתיכם, ולכן כתב שיטביל בלא ברכה.

74. יש לדון במלחיה בכמה חששות: א. הידים שאוחזות בה אינן תמיד נקיות. ב. פעמים בוזקים מקרוב ונוגע במאכל עצמו. ג. מצוי מאד שבוזקים מלח הישר לתוך קדירה שעומדת על האש וזיעת התבשיל עולה אל תוך צנצנת המלח. אלא שיש שהקלו מחשש זה, דבמקום פתוח לא תמיד הזיעה עולה ונספגת, וכן פעמים רבות הזיעה אינה בחום של יד סולדת, ושמא גם החורים קטנים הם מכדי שהזיעה תיכנס בהם.

הרשת: חייבת בטבילה, וכן יש בה חשש בליעות איסור⁷⁵, ואין שייך להכשירה להשתמש בה⁷⁶, לכן יש להקפיד להביא רשת משלו.

אם יכול להטביל את רשת הבעה"ב יוכל להשתמש בה לאחר שינקה אותה היטב, ויניח עליה ב' ניירות כסף⁷⁷ זו על גב זו⁷⁸, והמיקל להניח עליה שכבה אחת של ניר כסף יש לו על מי לסמוך⁷⁹, אך יש לשים לב שהניר לא יקרע בעת השימוש בו.

עבר והשתמש בה ללא ציפוי, אם הרשת נקיה לגמרי, והצליה היתה אחר עשרים וארבע שעות מהשימוש הקודם, אין המאכל נאסר. אולם אם הניח עליה בעודה רותחת ירקות שיש בהם חריפות כגון בצל או שום וכדו' ישאל שאלת חכם.

75. החששות: על הרשת מניחים את הבשר עצמו, ויש לחוש שצלו בה בעבר בשר שאינו כשר ובאמצעות החום נבלע טעם הבשר ברשת, ובשעה שמניח את הבשר, נפלט אליו טעם האיסור שברשת.

76. כיון שהבליעות נעשו ע"י אש הכשרתם גם צריכה להיות ע"י האש, דהיינו בליבון. ומבואר בגמ' (ע"ז עו.) שצריך 'ליבון חמור', ושם מבואר ששיעור חום האש של 'ליבון חמור' צריך להיות בשיעור של 'עד שתשיר קליפתן', [שדרך המתכת לאחר שמתלבנת היטב, שאם מניחים אותה במים צוננים נושרת קליפתה העליונה]. ובירושלמי (ע"ז פ"ה ה"ו) איתא ששיעור החום הוא שבזמן שמלבנו יהיו ניצוצות ניתזין ממנו. וברא"ש (שו"ת כלל יד ס"א) וכן בטור (תנא ס"ד) כתבו כדברי הירושלמי. וראה פמ"ג (מש"ז סו"ס תנב בתחילת דיני הגעלה בקצרה) שכתב שנשירת קליפה וניצוצות ניתזין שיעור אחד הוא, ולמעשה שיעור החמור של ליבון לא שייך בחום של אש רגילה.

77. אך פתרון זה לא יועיל לענין טבילה לפי שהניירות בטלים לרשת.

78. באופן זה אין לחוש אף לחומרא שלכתחילה יש לחוש לכך שעוברת הבליעה מכלי כללי בלא רוטב לפי שיש כאן ג' כלים ובכה"ג אין עוברת כלל הבליעה בלא רוטב, וכמובאר במשנ"ב (תנא, קלו) שכתב שם לגבי הנחת מצה על תנור בית החורף הבלוע מן החמץ, שאם שם דבר המפסיק בין המצה לתנור אין חשש.

79. דהנה קיי"ל שאין בליעה עוברת מכלי כללי ללא רוטב, אלא שהרמ"א כתב לכתחילה להחמיר בזה, ולעיל הובא כמה מגדולי הפוסקים שכתבו שחומרת הרמ"א אינה אלא בב' קדרות מלאות, וכאן שאין הרשת בת יומה, יש מקום להקל בזה.

המקום שבו מונחים הגחלים: מותר בשימוש⁸⁰ על ידי שיצפה את צדדיו בנייר כסף אטום⁸¹.

80. החששות: בכלי זה אין מניחים שום דבר מאכל ולכאורה אין סיבה שיהיו בו בליעות של איסור, אך עדיין יש לחשוש שמא הכלי בלוע בו איסור, א. דרך הבשר להפריש שומן, ושומן זה נוטף ישר לתוך הכלי ונמצא שבלוע הכלי מטיפות שומן איסור, [ודינו חמור מכל עירוי שנפסק הקילוח, כיון שהבשר נמצא על הגחלים, עיין שו"ע (י"ד צב, ט) ובביאור הגר"א (שם)], וכשיניח את הרשת על הכלי עם הגחלים יפלוט הכלי אל הרשת החדשה שהביא מביתו, ומהרשת למאכל. ב. פעמים שחלק מהמאכל מונח על מקום הרשת שנוגע בשפת הכלי, ומחמת שהרשת היא מנוקבת נמצא שהבשר עצמו נוגע בצידי הכלי ובכך נבלע טעם הבשר בכלי.

אלא שמחמת ב' החששות אלו יש מקום גדול להקל, א, מחשש הטיפות הנוטפות בדרך, יש לדון להקל משום שאין נשפך הרבה יחד, אלא טיפה אחר טיפה, וכל טיפה בפני עצמה מיד נשרפת מחום האש עוד לפני שמגיעה לכלי, וגם אם נאמר שהגיעה לכלי, מסתבר שגם היא נשרפת מיד מחום האש התדיר בו קודם שנבלעת, ראה משנה ברורה (תנא, לד).

ב. גם אם לא כלתה הטיפה, וכגון שלא היתה ממש כנגד האש או שהיה כמות גדולה יותר ונמצא שבלע הכלי את השומן עדיין יש להקל, היות והכלי מגעיל את עצמו תוך כדי שדולק בו האש, וכיון שהבליעה היא באמצעות דבר לח די לו בהגעלה, וליבון קל מועיל כהגעלה. אלא שלחשש השני של הנגיעה של המאכל בצידי הכלי ששם הבליעה נעשית ע"י האור לא יועיל ליבון קל.

ג. עוד יש לפקפק בעיקר החשש של הפלטה מהכלי לרשת, היות וקיי"ל שאין עובר בליעה מכלי לכלי בלי רוטב, ובדרך כלל אין שם שום לחלוחית המעבירה. אך עדיין לכתחילה אין לסמוך על זה כפי שמשמע מפשטות דברי הרמ"א (צב, ח) וכמבואר בדברי הפמ"ג (י"ד ס' קה שפ"ד ס"ק כב). אולם מאידך בפמ"ג (קה שפ"ד ס"ק ג) מבואר שהחשש בב' קדירות הוא שמא יתזו ניצוצות מתבשיל אחד לשני, (וכן מבואר בש"ך ס"י קיה, לו), ולפי"ז כל החשש הוא רק בב' קדירות שאחת מהן מלאה, אך בנידו"ד לא שייך איסור זה, וכן פסק באג"מ (י"ד ח"ג ס"י י). ומדברי הט"ז (צז, ג) משמע שיש לחוש לכתחילה בכל אופן, ועי' במשנ"ב (תנא, לד) שמשמע מדבריו שאין להחמיר.

ואף אם נחוש שהיתה מעט רטיבות בשעה שנגעה הרשת בכלי, מכל מקום יש לצרף כאן את דעת החו"ד (צב, כ) שרוטב מועט אינו מעביר בליעה, והובאו דבריו בכמה פוסקים, ומאידך דעת יד יהודה (צב, נו) שכל רטיבות מעבירה.

81. שבאופן זה גם אם נחמיר שעוברות הבליעות מכלי לכלי בלא רוטב כמבואר

מנגל גז

במנגל גז יש לחוש מחמת בליעות האיסור שברשת, וכן מחמת שאינה טבולה, ויכול להניח תבנית על הרשת ועליה את המאכל לאחר ניקוי רשת, ובאופן כזה יש להקל אף לענין טבילה⁸².

במנגל זה קיים כיסוי הנועד למהר את צליית המאכל ולשמור על חומו, ואין להשתמש בכיסוי זה מחמת זיעת המאכלים הבלועה בו⁸³, ואף מצויה בו שמנונית בעין.

הערה: מותר להשתמש באותה רשת לצליית דגים ובשר זה אחר זה⁸⁴, אך יש להיזהר להדיח אותה היטב בין הדגים והבשר שלא תישאר שמנונית.

מנגל חד פעמי

יש להקל שאינו טעון טבילה⁸⁵.

מצנע

מכשיר זה מיועד לקליית פרוסות לחם, ויש בו חשש איסור מחמת שאינו טבול. ויש שצידדו להקל להשתמש בו⁸⁶. אלא שעדיין יש

בהערה לעיל, כאן כבר אין לחשוש היות והעברה נעשית דרך ג' כלים, ובכה"ג לכו"ע אין עובר בלא רוטב.

82. לפי שהמאכל אינו נוגע ברשת אלא בתבנית והיא נחשבת ככלי בפני עצמו.

83. חשש זיעה זו חמור יותר מאשר בסתם תנורים, מחמת שהוא אטום לגמרי וקטן.

84. ט"ז (י"ד צה, ג) שבמקום חשש סכנה אין לחוש לבליעות.

85. עיי' מנחת יצחק (ח"ה סי' לב) ואגרו"מ (י"ד ח"ג סי' כג) שכתבו להקל בכלים חד – פעמיים. וכאן הוא קל יותר, לפי שהוא מתקלקל משימוש לאחר השימוש בו.

86. ראה לעיל לענין קומקום. וכאן יש צד נוסף להקל לדעת האגרו"מ (י"ד ח"ג סי' כד), כיון שהמאכל ראוי לאכילה ללא השימוש במצנע, ואין תפקידו אלא להשבחת המאכל.

מקום לחוש לבליעות מחמת הלחם שמכניסים בו⁸⁷, ובפרט אם יש רגלים לדבר שהשתמשו בו לדברים אחרים כגון שניצלים וכדומה, ולכן אין להשתמש בו.

מתקן מים חמים/קרים

כמה פוסקים כתבו שהוא טעון טבילה⁸⁸. ולענין בליעות, אין לחוש לבליעות איסור שבו⁸⁹.

מפות

מפות המונחות על שולחן שאוכלים בו, יש להיזהר לראות שהן נקיות, לפי שמצוי שנדבק בהן משיירי המאכלים. וגם אם המפה נקיה, לכתחילה יש להימנע מלאכול עליה, אלא אם כן ניכר שכיבסו אותה קודם לכן⁹⁰.

87. אף שהיה מקום להקל מחמת שאין מצוי בארץ ישראל לחם שאינו כשר, ורוב הקמח הוא מחו"ל, מכל מקום לא יצאנו מידי כמה חששות כגון שלא הופרשה חלה, או שמכל מקום השתמשו בקמח שאינו כשר. ויש להוסיף, שכמו כן כאן החשש יותר חמור משאר כלים, לפי שמצוי שנותרו פירורים בעין ע"ג המצנע, ומעבירים טעם ללחם המונח בו, ואין זה נותן טעם לפגם גם אם עברו כ"ד שעות, לפי שהם בעין, וכן שמעתי ממורי הוראה.

88. נידון זה תלוי במחלוקת הפוסקים בדבר המחובר לקרקע אם צריך טבילה. וכאן יש עוד צדדים להקל, א, שהוא כבד ואינו מיטלטל כלל, יתכן יותר להחשיבו כמחובר. ב, יתכן שדבר שאינו נגמר להיות כלי אלא לאחר שנתחבר עם הקרקע, אין עליו שם כלי, אך מכמה רבנים שמעתי שהחמירו בכך.

89. כיון שהשימוש בו אינו למאכלים אלא להכנת קפה ותה וכיוצ"ב שלא מצוי בהם איסורים, ואין להחזיק איסור שעירה מברו המים החמים על גבי איסור, וביותר שכאן כל החשש הוא רק דרבנן, שהרי סתם כלים אינן בני יומן.

90. יש לחוש שנפל דבר איסור מהצלחת למפה, והדבר מצוי מאד בשעת הארוחה. ואף אם לא נפל מן המאכל, לכתחילה יש להחמיר גם בב' כלים שעוברת הבליעה ללא רוטב, וכן מצוי פעמים שבשעה שאוכלים המפה רטובה, וכיון שיש רוטב עוברת הבליעה מהצלחת למפה, [אך אם הרטיבות מועטת,

יש להבחין אם הן נקיות, ואם אכן הן נקיות ומכובסות מותר להשתמש בהם לכל דבר ואף להוצאת סירים מהאש וכיוצא בזה⁹¹. ובדיעבד אם השתמש במגבת שאינה מכובסת ואין בה שארית מאכל, אם אין בה לחלוחית לא נאסרו הסירים והמאכלים⁹².

לדעת החור"ד אין הבליעה עוברת, וכן"ל]. ודינם שונה ממגבות שהובאו בסמוך לפי שמגבות בדרך כלל עוברות כיבוס, משא"כ מפות אינן מתכבסות באופן תדיר כמגבות, ויש לחוש שמא לא כיבסו קודם אכילתו.

91. כתב הרמ"א (קלח, ח) לגבי יין נסך בזה הלשון, "מפות שלנו שנפל עליהם יינם, סגי להו בהדחה אפילו נפל עליהם יין רותח", הרי שמעיקר הדין די בהדחה שהיא בצונן, וכתב הש"ך שם שהוא כיבוס שחובטים אותו כמה פעמים, ואם הוא דבר הנדבק בעי כיבוס עם אפר בחמין בכלי שני, ועיי' מג"א (תנא, לו) גבי שקים ישנים שהביא את דברי הש"ך שם, וכן נקט להלכה באגרו"מ (יו"ד ח"ד קו ב). מאידך בבית לחם יהודה (יו"ד שם) כתב שאין צריך כיבוס אלא די בהדחה, ועי' בדי השולחן (ס' קכא). ולענין כיבוס במכונת כביסה עם סבון באגרו"מ (שם) כתב שהוא יותר טוב מכיבוס שלהם, ובמגילת ספר (יו"ד עמ' מ) הביא בשם הגר"ש אלישיב שכיבוס במכונת כביסה בחום של 40-45 מעלות נחשב ככיבוס בחמין.

92. שו"ת האלף לך שלמה (ס' קג) שכתב שדינו כמו כלי שאין עובר בלי רוטב, אך אין זה לכתחילה כפי הנזכר לעיל.